

YTTRANDE 2022-04-20 TILL
UTBILDNINGSDEPARTEMENTET,
FORSKNINGSPOLITISKA
ENHETEN

Diarienummer U2021/04610

1 YTTRANDE ÖVER EN NY SVENSK RYMDLAG – SOU 2021:91

Inledning

Svenska rymdaktiebolaget (fortsättningsvis refererat till ”SSC”) avger härmed sitt yttrande till ovan nämnda utredning.

SSC ser generellt mycket positivt på förslaget till ny rymdlag, inte minst då förslaget innebär ett antal steg som kan leda till en svensk rymdverksamhet, både i linje med internationella regelverk och samarbeten, men också med en för näringslivet nödvändig förutsebarhet och tydlighet. Då svensk rymdverksamhet, inte minst inom SSC, är under kraftig expansion är det nödvändigt med ett mer uppdaterat regelverk som är i samklang med andra länders motsvarigheter och med rådande utveckling.

Övergripande synpunkter

Vissa delar av förslaget har lett till viss oro för negativa konsekvenser, bl a den överhängande risken för en administrativt tung och tidskrävande tillståndshantering och tillsyn. Detta adresseras mer explicit längre ned i detta remissvar under respektive föreslagen paragraf (både för lag och förordning) men är definitivt något SSC hoppas att lagstiftaren nogsamt tänker igenom och hanterar.

Det finns också en stor risk med den höga försäkringstäckningen som föreslås i den nya rymdlagen, inte minst för mindre och medelstora företag. Då det är få aktörer som försäkrar rymdverksamhet och då dessa primärt återfinns på den internationella försäkringsmarknaden kommer det bli svårt att hitta en aktör som är villig att försäkra svensk rymdverksamhet, något som SSC redan har fått erfara. Det är också orimligt att rymdverksamhet med ytterst begränsad risk, såsom sondraketverksamhet, åläggs samma försäkrings- och ansvarskrav som exempelvis orbitala utsändningar. Detta kan leda till att sondraketprojekt som primärt är forskningsdrivna projekt, p.g.a. fördyringar både vad beträffar försäkringspremier och handläggningstid hos försäkringsbolaget, överhuvudtaget inte kan genomföras då det inte blir ekonomiskt försvarbart för deltagarna i ett sådant projekt. SSC har förstått att ytterst få aktörer från försäkringsmarknaden har kommit med inspel till utredningen och att utredningen inte har hört de bolag som de facto försäkrar rymdverksamhet vilket är olyckligt. Det är därför av vikt att lagstiftaren överväger försäkringskravet för samtliga aktörer och tjänster på svenska rymdmarknaden,

svårigheterna att hitta ett försäkringsbolag och hur de risker detta krav medför skall kunna avgränsas framgent.

Synpunkter på specifika paragrafer i lagförslaget (2022:200)

1 kap. Allmänna bestämmelser

Lagens syfte

1 § Syftet med denna lag är att främja svensk rymdverksamhet för att stärka forskning, utveckling och industrins innovations- och konkurrenskraft samt för att tillgodose samhällets behov av rymdrelaterad kunskap och teknik. Lagens syfte är också att säkerställa Sveriges säkerhet och andra utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen.

SSC noterar att försäkringspremien för en sondraketutsändning riskerar att bli mycket hög och därtill tillkommer en tillsynsavgift från tillsynsmyndigheten vilket riskerar att hämma svensk rymdverksamhet inom sondraketer, dess forskning och konkurrenskraft snarare än att stärka den. Se konkreta synpunkter i inledningen. Lagstiftaren bör också överväga ett tydliggörande: om det inte går att teckna försäkringar på rådande försäkringsmarknad motsvarande de krav som lagstiftningen sätter upp, bör försäkringsbeloppet kunna begränsas till det belopp som går att erhålla.

Lagens tillämpningsområde

2 § Denna lag gäller för rymdverksamhet som bedrivs från svenskt territorium. Lagen gäller också för rymdverksamhet som bedrivs utanför svenskt territorium från farkost som är registrerad i Sverige eller av en svensk medborgare eller en juridisk person med säte i Sverige.

SSC har två noteringar på ovan nämnda paragraf:

Vi antar att användandet av icke-svenska markstationer och kontrollrum inte kräver särskilda tillstånd eller hantering utan att dessa inkluderas i det tillstånd för utsändning av rymdföremål som t ex en svensk juridisk person erhåller. Ett klargörande i lagtexten eller propositionen kan vara nödvändigt.

Enligt lagförslaget skall mottagande av signaler från satelliter inte omfattas av rymdlagen eftersom det inte är en verksamhet som utförs i rymden utan på jorden. Mottagandet av signaler från satelliter (så kallad nedlänk) omfattas inte heller av lagen om elektronisk kommunikation. Det är möjligt att mottagandet av signaler från satelliter inte hör hemma i rymdlagen men likväl anser SSC att det bör regleras och omfattas av tillståndsplikt för att inte Sveriges säkerhet skall kunna äventyras. Detta är något som även Säkerhetspolisen har uppmärksammat utredningen på.

Definitioner

3 § I denna lag har nedanstående begrepp följande betydelse.

Rymdverksamhet

1. Utsändning av rymdföremål,
2. manövrering eller annan påverkan av rymdföremål,
3. återföring av rymdföremål,
4. aktivitet eller påverkan på annan himlakropp än jorden, och
5. annan verksamhet som utförs i rymden än de som anges i punkterna 1–4.

Rymdföremål

Ett föremål, bestående av nyttolast och sondraketen eller bärraket inklusive delar av dessa, som ska sändas ut, sänds ut eller har sänts ut till en höjd som överstiger 100 kilometer över havsytans nivå.

Verksamhetsutövare

Den som bedriver, eller har för avsikt att bedriva, rymdverksamhet och ansvarar för, eller har ett bestämmande inflytande över, verksamheten.

SSC antar att med verksamhetsutövare avses ägaren av en, eller en så kallad "launch service provider" för, en utsändning och att denna kan vara från en annan nation. Att SSC alltid ansvarar för säkerheten för utsändningar från Esrange antas inte göra SSC till Verksamhetsutövare i dessa fall. Enligt lagförslaget är en Verksamhetsutövare den som har ett bestämmande inflytande över verksamheten, vilket innebär att denne ensam utövar verklig styrning och kontroll över verksamheten och har faktiska och rättsliga möjligheter att vidta åtgärder. Detta exemplifieras i utredningen som ägaren av en nyttolast, bärraket eller sondraketen. Det kan också vara en utsändningsleverantör som på uppdrag av en nyttolastägare utför utsändningen av nyttolasten och därmed har det bestämmande inflytandet och ansvaret över utsändningsverksamheten. Här ser SSC behovet av ett klargörande kring begreppet Verksamhetsutövare då det finns utrymme för tolkningar och missuppfattningar, något vi redan fått erfara. Nedan följer ett exempel på hur vi upplever att detta begrepp är otydligt i utredningen.

Exempel

Ägare av bärraketen eller sondraketen och/eller tillika utsändningsleverantören är av utländsk härkomst och utsändning skall ske från en svensk utsändningsplats vilket gör denne till verksamhetsutövare. Utsändningsplatsen har säkerhetskrav som måste uppfyllas och har genom dessa ett bestämmande inflytande över verksamheten. Utsändningsplatsen har faktiska möjligheter att stoppa en utsändning eller besluta om att avbryta utsändningen under flygning av en bärraket trots att man inte utför själva utsändningen, vilket då kan göra även utsändningsplatsen till verksamhetsutövare. Vem är då den primära verksamhetsutövaren i detta fall?

SSC har också antagit att en svensk juridisk person inte kommer att behöva söka tillstånd för manövrering eller annan påverkan av rymdföremål för ett utländskt subjekt som den svenska juridiska personen har fått uppdraget att sköta manövreringen av; detta förutsätts åläggas den utländska verksamhetsutövaren att söka tillstånd för i sin nation. Det skulle bli orimligt om en svensk entitet skulle åläggas ett sådant ansvar för utländska subjekt. Detta kan dock behöva förtydligas i kommande lagtext.

SSC har också antagit att ett återföringstillstånd för sondraketmotorer eller raketsteg från en bärraket som inte når omloppsbana inte är nödvändigt då detta bör anses vara en del av utsändningen. Återföringstillstånd för dessa behövs inte idag och skulle sådant tillstånd införas måste det anses skapa en stor administrativ, tidskrävande och byråkratiskt tung arbetsbörda, både för den sökande och för mottagaren av ansökan. Även detta bör förtydligas i lagtexten.

2 kap Tillstånd

Krav på tillstånd

1 § Tillstånd krävs för att bedriva rymdverksamhet

Tillståndsmyndighet

2 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska pröva frågor om tillstånd att bedriva rymdverksamhet

SSC anser att det bör klargöras att endast en ansökan ska behöva skickas in, oaktat hur många tillstånd den sökanden behöver för att få bedriva rymdverksamhet. Det bör vara upp till mottagande myndighet att hantera och avgöra vilka tillstånd som behövs, inte upp till sökanden. Skulle så inte vara fallet kommer bördan bli orimligt stor på den sökanden, inte minst ur ett administrativt perspektiv. Tidsåtgången och kostnaden kommer också att bli substantiell vilket i sin tur kan äventyra sökandens projekt.

SSC antar också att en ansökan om att bedriva rymdverksamhet kommer att vara avgiftsfri. Detta bör klargöras i lagtexten.

3 kap. Tillsyn m.m.

Avgifter

11 § Tillsynsmyndigheten får ta ut avgift för tillsynen av tillståndshavaren.

SSC antar att endast tillsynsmyndigheten tar ut avgift för tillsyn och inte att varje respektive myndighet som kan komma att vara inblandad i tillsynen debiterar tillståndshavaren avgifter.

4 kap. Skadestånd och försäkring

Försäkring m.m.

5 § Verksamhetsutövaren ska ha en ansvarsförsäkring eller ställt en annan ekonomisk säkerhet som vid varje tidpunkt täcker det ansvar som följer av 1 eller 3 § upp till ett belopp om 600 miljoner kronor.

5.1§ Tillståndsmyndigheten får besluta om

- 1. ett lägre belopp än det som anges i första stycket, om det är lämpligt med hänsyn till verksamheten, eller*
- 2. att skyldigheten i första stycket inte gäller om någon annan har en ansvarsförsäkring eller ställt en annan ekonomisk säkerhet som täcker verksamhetsutövarens ansvar.*

SSC förstår vikten av att ansvars- och försäkringsnivåerna så långt det är möjligt är harmoniserade med andra rymdnationer, både i Europa men även utanför europeiska gränser. Detta för att kunna undvika ”shopping” av lämplig utsändningsnation enkom baserat på just ansvars- och försäkringsnivåer, samtidigt som man fortsatt skall kunna gynna rådande och framtida rymdverksamhet.

Försäkringskostnaderna kan dock bli mycket höga om kraven i lagförslaget skall kunna uppfyllas och det finns dessutom risk för att försäkringsmarknaden inte är beredd att teckna sådan försäkring. I det fall det inte är möjligt att teckna en försäkring på 600 MSEK (vilket inte minst för mindre och medelstora företag kan vara en omöjlighet), bör tillståndsmyndigheten begränsa försäkringsbeloppet till det belopp som går att erhålla. Dessutom, för viss typ av rymdverksamhet, såsom utsändning av sondraketer och andra forskningsrelaterade projekt, är det helt orimligt med sådan ansvarsförsäkring. Kostnaden för att teckna sådan står inte alls i relation varken till riskerna eller verksamhetstypen och sådana projekt blir då inte ekonomiskt försvarbara och riskerar att ej kunna genomföras. Det är därför av största vikt att tillståndsmyndigheten enligt §5.1 alltid beslutar om betydligt lägre belopp i vissa typer av projekt såsom just utsändning av sondraketer och detta bör klargöras i den tillämpliga förordningen alternativt i tillståndsmyndighetens föreskrifter.

SSC noterar även att det föreslagna fasta försäkringsbeloppet härleds till andra europeiska krav på försäkring. De flesta av dessa länder upphandlar utsändningar från annan nation och har inga planer på att själva genomföra dem från sitt eget land. Det är enbart Frankrike som för närvarande genomför orbitala utsändningar och de har ett försäkringskrav på 50-70 miljoner Euro. Storbritannien har, liksom Sverige, planer på att genomföra orbitala utsändningar men har valt en annan metod som baseras på risk för tredje part, en metod som även används i USA. I beredningen konstaterar man att så är fallet men det framgår ej om man övervägt denna metod och det saknas också en motivering till varför man i så fall valt bort den. För utsändningar av orbitala raketer och sondraketer kan denna metod vara bättre lämpad då den baseras på en sannolikhetsanalys (Maximum Probable Loss) där hänsyn tas till raketens storlek, flygbana, flygsäkerhetsanalyser, infrastruktur och befolkningstäthet i de områden raketerna passerar.

Synpunkter på specifika paragrafer i förordning (2022:000) om rymdverksamhet

Tillämpning av denna förordning

1 § I denna förordning finns kompletterande bestämmelser till lagen (2022:000) om rymdverksamhet.

Uttryck som används i denna förordning har samma innebörd som i lagen om rymdverksamhet.

Tillstånd

Undantag från tillståndsplikt

2 § Myndigheter som hör till försvarsdepartementet ska inte omfattas av tillståndsplikt enligt 2 kap. 1 § lagen (2022:000) om rymdverksamhet.

Tillståndsmyndighet

3 § Rymdstyrelsen prövar frågor om tillstånd att bedriva rymdverksamhet och överlåtelse av sådant tillstånd enligt lagen (2022:000) om rymdverksamhet.

Transportstyrelsen handhar tillstånd för flygtrafik samt ballongflygning samt förmodligen i framtiden även för High Altitude Operations (HAO), dvs luftrummet mellan 18 km upp till 100 km. Detta kan innebära ytterligare en tillståndsansökan för sondraketer under/över 100 km samt orbitala utsändningar.

Det skulle då kunna innebära för SSC:s verksamhet att tillstånd behöver erhållas från flera olika instanser. Exempelvis kan sondraketer upp till 100 km komma att hanteras av Länsstyrelsen (dock ej avseende luftrummet), Luftfartsverket samt eventuellt av Transportstyrelsen, medan sondraketer över 100 km samt orbitala utsändningar ska hanteras av Rymdstyrelsen, Luftfartsverket samt eventuellt Transportstyrelsen. Olika hanteringar för verksamheter som i allt väsentligt är likadana. Sökanden får ingen enhetlig hantering av verksamheter som i allt väsentligt är identiska eller mycket snarlika. Det i sig kan leda till rättsosäkerhet, oförutsebarhet och onödig administration. Det vore naturligtvis bättre om samma myndighet handlägger alla dessa snarlika verksamheter.

Det bör också förtydligas i förordningen hur lång tid tillståndshandlingen max får ta, oavsett vilken myndighet som hanterar ansökan. Det blir annars oförutsägbart och icke rättssäkert för den sökande. I många andra länders regelverk för rymd finns detta klarlagt redan från början.

Övrigt

Kapitel 12 Säkerhetsföreskrifter för Eorange

SSC ser positivt på att Länsstyrelsen i Norrbotten fortsatt får hantera de säkerhetsföreskrifter som gäller för Eorange. Det finns en även upparbetad historik och kompetens inom Länsstyrelsen i Norrbotten och FMV vad beträffar introduktion av nya raketter samt av de säkerhetsanalyser som krävs inför varje raketutsändning. Vi ser därför gärna att just denna rådande ordning (för säkerhetsföreskrifter, introduktion av raketter samt säkerhetsanalyser) fortsatt gäller även efter den nya rymdagens ikraftträdande vilken kan ligga till grund för beviljande av tillstånd samt tillsyn hos ansvarig myndighet. Detta bör fastslås i myndighetsföreskrifterna.